

Narhvaltannen og tidens tan

Denne uka tar vi for oss en helt spesiell museums-gjenstand fra Hvalfangstmuseets samling, og ser samtidig nærmere på hvordan vi tar vare på alle de gamle tingene museet har mottatt opp gjennom årene.

HANNE GARMEL

Gjenstanden vi ser nærmere på er en av museets narhvaltenner. En gang vokste den ut av den venstre overkjeven på en ekte Monodon monoceros, som er det latinske navnet på narhvalen. Som oftest er det kun hannhvalene som får en eller to fortenner voksende ut gjennom overleppen. I dag ligger den 255 cm lange og 7,2 cm tykke tannen i et spesiallaget futteral på en hylle i Vestfoldmuseenes fellesmagasin på Pindslø. Men der har den ikke alltid ligget. Faktisk startet tannens liv på museet allerede i 1937, samme år som Hvalfangstmuseet feiret sitt 20-årsjubileum. Da stod den omtalt i museets årsberetning under rubrikken «nye gjenstander» sammen med blant annet «1 stykk månefisk», «1 lite stykke gull» og «diverse fangstredskap og utstyr fra Alaska- eskimoer».

Fra midten av 1980- tallet og frem til september 2011 kunne Hvalfangstmuseets besøkende også beskue narhvaltannen daglig i museets kulturhistoriske utstilling, nærmere bestemt i monteringen om inuittenes tradisjonelle levemåte og kultur. Så hvordan kan det da ha seg at tannen ikke lenger inngår i utstillingen som stadig står der, men i stedet ligger trygt forvart i magasin i dag? For å kunne forklare dette, må vi skru tiden tilbake til sensommeren 2011, da flere museer opplevde å bli frastjålet uerstattelige gjenstander. Først ut var Naturhistoriska Museet i Göteborg, hvor et av museets utstoppede nesehorn fikk det ene hornet kappet av. Kort tid etter, i slutten av august, var det Stavanger Museums tur til å oppleve at frekke tyver løp av gårde med museets 120 år gamle narhvaltann. En ettermiddag noen uker etterpå ble også Hvalfangstmuseet oppsøkt av uvedkommende med uklare hensikter, og med den siste tidens tyverier i friskt minne besluttet museumsledelsen derfor å iverksette tiltak for å sikre utsatte gjenstander fra tyveri og hæverk. Slik hadde det seg at den mer enn 70- år gamle narhvaltannen ble fjernet fra utstillingen den inngikk i, noe som dessverre førte til at til monteringen mistet en karakteristisk gjenstand.

Gjenstanden i magasin

For narhvaltannen ble dette starten på en ny tilværelse i magasin. Da den ankom magasinet ble den først rengjort og fotografert før den fikk en fast hylleplass. Her vil den ligge inntil videre i påvente av videre forskning eller formidling, enten av museets egne ansatte, eller av utenforstående som søker om tilgang til en av de mange tusen gjenstan-

PÅ VEGGEN: Den gamle salen på Hvalfangstmuseet slik den så ut i åpningsåret. Midt på veggen sees en gipsmodell av et narhvalhode med støttann.

FOTO: HVALFANGSTMUSEETS ARKIV

dene som oppbevares her.

For det er nemlig ikke slik som mange kanskje har fryktet, at gjenstandene «forsvinner» fra offentligheten én gang for alle når de blir innlemmet i museets samling og plassert i magasin. Tvert imot jobber de ansatte i magasinene kontinuerlig med å sikre og bevare gjenstandene for så vel nåtiden som fremtiden. Nøyaktig registrering og fotografering av gjenstandene vil også gjøre det mulig å publisere dem digitalt på nettstedet www.digitalmuseum.no, og målet er med tiden å gjøre hele gjenstandssamlingen søkbar på internett. For Sandefjords vedkommende er dette også gunstig med tanke på gjenstandene fra de gamle Sandefjordsmuseene (Bymuseet og Sjøfartsmuseet). Som kjent disponeres ikke utstillingslokaler av museene lenger, men gjenstandene finnes stadig i Vestfoldmuseenes magasin. På sikt vil også disse være fullt søkbare på nettet, og på denne måten atter tilgjengelige for publikum.

Hva kjennetegner et museum

På dette tidspunktet tenker kanskje noen lesere at museets og magasinets håndtering av gjenstander virker i overkant pirkete og komplisert. For er det virkelig nødvendig for museumsfolk å være så nøye på det til enhver tid? Svaret på dette spørsmålet er et ubetinget

I MONTER: Hvalfangstmuseets inuitmonter der narhvaltannen var plassert frem til sensommeren 2011.

FOTO: HANNE GARMEL

«ja», samtidig som det er viktig å understreke at det ikke er opp til den enkelte museumsansatt eller det enkelte museum å bestemme hvordan man skal forholde seg til så vel nye som gamle gjenstander.

Årsaken til dette er at profesjonelle museer slik som Hvalfangstmuseet er underlagt visse regler og retningslinjer som de må følge for i det hele tatt å kunne kalle seg for museer. De aller viktigste i så måte er retningslinjene som skisseres av den internasjonale museumsorganisasjonen ICOM.

Kort fortalt sier disse at museer er ikke-kommersielle, permanente institusjoner i samfunnets tjeneste, som har som oppgaver å samle inn, bevare, forske i og formidle ulike spor fra mennesker og deres omgivelser. Videre informerer ICOMs regler om hvordan museumsansatte skal forholde seg til alt fra ulike situasjoner til samlinger, slik at det aldri skal være tvil om hva som kjennetegner et «ordentlig» museum og dets ansatte, sammenliknet med for eksempel en privat samling, utstilling eller forening.

Saker og ting som
setter minnene i sving

Sekstant

Avbildede sekstant (av typen Heath C35) ble brukt om bord i Fl/k Sir James Clark Ross (I) da kokeriet første gang fanget i Rosshavet i sesongen 1923/24. Da C. A. Larsen døde på feltet sesongen etter, overtok den nye bestyreren, Oskar Nilsen, sekstanten. Han gav den videre til sin tremenning Ragnvald K. Nilsen i 1930-årene. Eier i dag er sistnevntes sønn Roy Jan Nilsen.

TEKST: ODD GALTELAND
FOTO: ROY JAN NILSEN

FL/K Kosmos senket

26. september 1940 ble kokeriet Kosmos, tilhørende Hvalfangselskapet Kosmos A/S (Anders Jahre), kapret og senket av den tyske hjelpekrysseren Thor ex. Santa Cruz.

Kokeriet, under kaptein Hans Andresen, var på vei fra Walvis Bay til Curacao med 17.600 tonn hvalolje da frakteskipet Vir med jugoslavisk flagg plutselig dukket opp et stykke nordøst av Brasil. Da «frakteskipet» kom nærmere, ble det jugoslaviske flagget strøket og skipet identifisert seg som Thor og man forlangte å komme om bord i Kosmos. Mot et skip bestykket med seks 15 cm. kanoner, to doble maskinkanoner og to doble utskytingsrør for torpedoer, hadde man intet å stille opp. Kapringen var et faktum.

Før kvelden var omme var mannskapet på kokeriet beordret om bord i Thor, og Kosmos senket. Mannskapet ble tatt med til Bordeaux, deretter plassert i en fangeleir utenfor Paris, før det ble sendt hjem til Norge med Donau i mai 1941.

TEKST: ODD GALTELAND
FOTO: HVALFANGSTMUSEETS ARKIV

SANDEFJORD LOKALHISTORISKE SENTER

på Pukkestad gård

Har du bidrag til denne siden?

Levér det i avisresepsjonen, mrk. Lokalhistorisk senter. Bilder merkes med hvem, hva, hvor, når, og helst med en beskrivelse. Husk navn og adresse på utlåner. Har du elektronisk stoff, send det til sv-er-lu@online.no

Sandefjord Lokalhistoriske senters redaksjonsgruppe:

Sideansvarlig: Harald Fevang,

Bildeansvarlig: Bjørn Marum Olsen.

Medarbeidere: Sven Erik Lund, Ragnar Iversen, Bjørn Hoelseth, Dag I. Børresen, Gro Midttun, Svein Olav Løberg og Roger Davidsen.

Kontaktperson:

Sven Erik Lund, tlf. 928 27 154

I HYLLA: Gjenstand nummer «HS. 01059 Narhvaltann» ligger nå trygt plassert i magasin.

FOTO: HANNE GARMEL

Velen videre

Hvalfangstmuseets narhvaltann har overlevd påkjenningene fra tidens tann fordi den tidsnok ble fjernet fra utstillingen, og fordi den fikk nødvendig ettersyn og konservering før den ble plassert i et beskyttende miljø i magasin. Som en kuriositet kan det også tilføyes at tannen trolig har fått et lengre liv som museumsgjenstand enn den ville fått dersom den hadde fortsatt å sitte fast på sin opprinnelige eier. Narhvaler blir nemlig ikke over 70 år slik som museums-tannen nå har blitt. Om narhvaltannens videre liv på museet kan vi på nåværende

tidspunkt ikke si så mye. Hvalfangstmuseet er i gang med en fornyingsprosess frem mot 100-årsjubileet i 2017 hvor det blant annet vil bli produsert nye utstillinger, men om tannen vil bli utstilt på ny er foreløpig usikkert.

Det som imidlertid er sikkert, er at Hvalfangstmuseet stadig ønsker å motta gjenstander og gaver fra publikum. Så dersom dere sitter med materiale dere tror museet kunne være interessert i er det bare å ta kontakt, så skal vi gjøre vårt beste for å sikre også nye gjenstander en permanent beskyttelse mot tidens tann.

WESTFOLD
MUSEENE

